

ІНФЛЯЦІЯ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ КРАЇНИ

Інфляція – це зростання загального рівня цін у країні впродовж певного періоду часу, що супроводжується знеціненням національної грошової одиниці.

Залежно від сили згубної дії на економіку розрізняють – повзучу інфляцію – (інфляція, що досягає щорічно не більше одноцифрового числа (наприклад, 5%) і проявляється у постійному зростанні цін), галопуючу інфляцію – інфляція, яка набуває розміру двозначного числа щорічно. Вона супроводжується стрімким, стрибкоподібним підвищенням цін, охоплює всі сфери господарського життя й викликає серйозні негативні наслідки в економіці та соціальній сфері та гіперінфляцію – надвисока і вкрай небезпечна інфляція. За умов гіперінфляції гроші починають втрачати свої функції, падає їх роль в економіці, відбувається натуралізація господарських зв'язків на основі бартерного обміну, порушується механізм дії фінансів і кредиту, розвиваються інші стихійні процеси в економіці.

За ступенем збалансованості зростання цін виділяють збалансовану інфляцію – інфляція, коли ціни товарів різних товарних груп відносно один одного не змінюються. Ціни підвищуються досить повільно й одночасно на більшість товарів та послуг та незбалансовану інфляцію – інфляція, коли співвідношення цін у різних товарних групах змінюється на різні відсотки і по-різному на кожний вид товару.

З погляду очікуваності та передбачуваності інфляцію поділяють на очікувану інфляцію – зазвичай помірна інфляція, яку можна спрогнозувати на будь-який період та неочікувану інфляцію, яка характеризується раптовим стрибком цін, зумовленим збільшенням під впливом інфляційних очікувань суспільного попиту населення на споживчі товари, товаровиробників – на сировину та засоби виробництва.

Залежно від типу економічної системи розрізняють приховану інфляцію, яка передбачає державний контроль за цінами, їх регулювання відносно рівня доходів і пропозиції товарів та послуг та відкриту (цінова) інфляцію, що передбачає тривале й нерівномірне зростання цін на товари і фактори виробництва більш як на 3,5% за рік.

Головні причини інфляції: зростання грошової маси вищими темпами порівняно зі зростанням національного продукту, дефіцит державного бюджету, мілітаризація економіки, монополії та необґрунтовані привілеї, особливості структури національної економіки, локальні війни тощо.

Ознаками інфляції є:

- зростання цін;
- дефіцитність на товарному ринку, спустошення ринку товарів народного споживання;

- знецінення грошової одиниці;
- неухильне підвищення курсів іноземних валют і падіння курсу національної валюти [2].

Рівень інфляції контролює уряд та Національний банк України. У розвиненому світі центральний банк і міністерство фінансів тісно співпрацюють. Це запорука макрофінансової стабільності, адже монетарна політика не може бути незалежною від фіскальної.

За даними Державної служби статистики України у 2017 році споживча інфляція становила 13.7%, і, таким чином, перевищила ціль Національного банку $8\% \pm 2$ в.п. на кінець року, встановлену Основними засадами грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу [4].

Інфляція за підсумками року відхилилася від цілі головним чином через дію чинників, на які Національний банк не міг вплинути за допомогою інструментів грошово-кредитної політики. Мова йде насамперед про скорочення пропозиції окремих видів товарів через несприятливі погодні умови в першій половині року, нестабільну ситуацію у тваринництві, зростання світових цін та зовнішнього попиту на вітчизняні продукти харчування (зокрема, м'ясо-молочної групи). Також на зростанні цін позначилися збільшення виробничих витрат, зокрема на оплату праці, та швидке відновлення споживчого попиту.

Базова інфляція за підсумками 2017 року прискорила до 9.5% р/р порівняно з 5.8% р/р 2016 році [3]. Так суттєво подорожчали послуги, що входять до базової інфляції, внаслідок підвищення виробничих витрат і похвалення споживчого попиту, у тому числі через підвищення мінімальної заробітної плати та пенсійних виплат. Зокрема, найбільш суттєво на рівень інфляції вплинуло подорожчання послуг закладів швидкого харчування, вищої освіти, утримання прибудинкових територій.

Також прискорилося зростання цін на продукти харчування з високим ступенем обробки (насамперед молочні та м'ясні продукти) як наслідок подорожчання сировини, а також у відповідь на значні обсяги експорту окремих продуктів харчування (зокрема масла вершкового).

Водночас темпи зростання цін на непродовольчі товари були нижчими, ніж у минулому році (3.3% рр. порівняно з 4.8% рр.) [3]. Цінепродовольчі товари (одяг та взуття, побутові прилади тощо) переважно імпортуються, і уповільнення зростання цін на них відбулося завдяки сприятливій ситуації на валютному ринку протягом більшої частини року та стриманій інфляції в країнах – торговельних партнерах.

Зростання цін на сирі продовольчі товари у 2017 році відчутно прискорилося (до 23.5% р/р) порівняно з попереднім роком і забезпечило основний внесок у споживчу інфляцію [3]. Зокрема високими темпами зросли ціни на м'ясо та молоко, відновилося зростання цін на яйця. Така динаміка відображала суттєво вищі світові ціни на відповідні продукти та активізацію експорту, а також обмежену внутрішню пропозицію цих товарів на тлі зменшення поголів'я (крім птиці) та нестабільної епізоотичної ситуації.

Крім того, минулого року стрімко зросли ціни на овочі та фрукти після їх падіння у 2016 році. Це зумовлено низкою причин. По-перше, на пропозицію

окремих овочів та фруктів, а отже й на їх ціни, вплинули несприятливі погодні умови у першій половині року. Наприклад, ціни на ягоди та яблука, окремі овочі борщового набору (моркву та буряк) зросли майже в 1.5 рази. По-друге, очікуваною була корекція цін на внутрішньому ринку після вичерпання дії факторів пропозиції, що стримували зростання цін на окремі овочі та фрукти у 2016 році. Зокрема, унаслідок відміни заборони на імпорт з боку РФ туди спрямувався потік турецьких продовольчих товарів, які раніше йшли до України.

Натомість тривало падіння цін на цукор в результаті низьких світових цін та значної пропозиції на внутрішньому ринку, а гарний урожай зумовив падіння цін на гречану крупу.

Зростання цін та тарифів, що регулюються адміністративно, очікувано уповільнилося (до 16.1% рр.). Це відбулося через відсутність значних підвищень тарифів на послуги ЖКГ на відміну від 2016 року. Водночас у 2017 році прискорилося зростання цін на тютюнові вироби, поштові та транспортні послуги внаслідок збільшення їх собівартості.

Темпи зростання цін на паливо у 2017 році були такими ж високими (20.0% рр.), як і в попередньому році, внаслідок підвищення цін на нафту та послаблення гривні до євро (акцизи на паливо встановлено в євро).

Національний банк спрямовує свою політику на уповільнення темпів зростання цін та досягнення цілей в інфляції. При цьому він балансує між необхідністю, з одного боку, знизити інфляцію та, з іншого боку, мінімізувати негативні короткострокові наслідки для економічного зростання та відновлення кредитування [3].

Соціально-економічними наслідками інфляції для України є:

- Зниження реальних доходів населення.
- Знецінення фінансових активів із сталим доходом.
- Порушення нормального розподілу доходів між дебіторами та кредиторами.
- Зниження мотивації до інвестування довгострокових програм.
- Прискорення матеріалізації грошей (тобто домогосподарства і підприємства намагаються позбутися грошей, вкладаючи їх у запаси товарно-матеріальних цінностей та в нерухомість).
- Фактор зайнятості та безробіття.
- Зниження мотивації до праці [1].

Методами боротьби з інфляцією є: антиінфляційна стратегія, яка спрямована на недопущення інфляції у тривалій перспективі, передусім забезпечення збалансованого державного бюджету); нуліфікація грошей – старі грошові знаки вилучаються з обігу і замінюються новими, індексація передбачає, що поточні доходи населення збільшуються відповідно до темпу зростання цін у країні за певний період, стримувальна макроекономічна політика (дезінфляція), що ґрунтується на можливості вибору між інфляцією та безробіттям у короткостроковому періоді, контроль за заробітною платою і цінами, регулювання (зниження) сучасного попиту, збільшення податків, зниження державних витрат [2].

Вихід з кризового стану для економіки країни містить два основних елементи. Це приборкання інфляції та припинення падіння виробництва. Однак ключовим моментом є саме вирішення питання інфляції, оскільки це – найважливіша умова для поновлення інвестиційної активності, що, в свою чергу, має забезпечити відродження виробництва.

Між оподаткуванням та встановленням державного контролю за цінами існує функціональний взаємозв'язок і цим користується уряд, коли ставить собі за мету припинити зростання внутрішніх цін та поставити у не вигідне становище тих господарюючих суб'єктів, які планують підняти ціну на продукцію. Адже державний контроль над цінами грає надзвичайно важливу роль, особливо в умовах кризи економіки і виходу з неї.

Тому інфляція – це не лише свідчення слабкості економіки, а й слабкості державної влади або політичної мудрості

Література:

1. Інфляція: кількісна визначеність, види та соціально-економічні наслідки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5063824/page:4/>.
2. Інфляція: сутність, аналіз чинників та антиінфляційних заходів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studies.in.ua/ru/bzakon/62-90-nflyacya-sutnst-analz-chinnikv-ta-antinflyacynih-zahodv.html>.
3. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=62200456&cat_id=55838.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Prokopenko O. V., Doctor of Economics, Professor,
University of Bielsko-Biala, Republic of Poland,
Kyiv National University of Technology and Design
Kyiv, Ukraine

Omelyanenko V. A., PhD in Economics,
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
Sumy, Ukraine

INSTITUTIONALIZATION OF TECHNOLOGICAL & INNOVATION DEVELOPMENT STRATEGIES¹

In the modern conditions of technical & economic paradigm change, the search for new development tools is of particular importance. That's why along with the traditional policy of infrastructure creation for innovation business supporting, the implementation of modern strategies of innovation development ensures the formation of network

¹ The research was publicly funded by Ministry of Education and Science of Ukraine for developing of research project № 0117U003855 «Institutional and technological design of innovation networks for Ukraine national security systemic providing».